

Rozwój mowy w pierwszym roku życia	
W miesiącach	Umiejętności oczekiwane rozwojowo
2	<ul style="list-style-type: none"> – wokalizacje pierwszych samogłosek; – wydawanie dźwięków, które nie przypominają ludzkiej mowy.
4	<ul style="list-style-type: none"> – doskonalenie repertuaru samogiosek; – pojawienie się pierwszych (prymarnych) spółgłosek.
6	<ul style="list-style-type: none"> – powtarzanie i (naśladowanie) sylab charakterystycznych dla języka narodowego; – gaworzenie samonaśladowcze.
8	<ul style="list-style-type: none"> – naśladowanie, powtarzanie oraz samodzielna wokalizacja sylab; – rozumienie wypowiedzi o zabarwieniu emocjonalnym.
9	<ul style="list-style-type: none"> – pojawienie się gestu wskazywania palcem; – początek kształtowania się pola wspólnej uwagi oraz rozumienia intencji komunikacyjnych.
10	<ul style="list-style-type: none"> – pierwsze słowa zbudowane z sylab otwartych; – rozumienie prostych słów (najczęściej rzeczowników w mianowniku).
12	<ul style="list-style-type: none"> – rozumienie prostych poleceń, niektórych nazw osób, przedmiotów czynności; – samodzielne wypowiedzianie kilku wyrazów; – powtarzanie sylab słów wypowiedzianych przez dorosłego.
Rozwój mowy dziecka w drugim roku życia	
13-16	<ul style="list-style-type: none"> – posługiwanie się nazwami osób, przedmiotów i kilku czynności; – wyrazy główne amorficzne, zbudowane z reduplikowanych sylab otwartych; – doskonalenie zdolności dzielenia uwagi z dorosłymi.
18	<ul style="list-style-type: none"> – dalszy rozwój słownictwa, wypowiedzi w większości jednowyrazowe, rzadziej dwuwyrazowe bez odmiany; – rozwój rozumienia prostych zdań (głównie poleceń i zakazów).
24	<ul style="list-style-type: none"> – stały wzrost słownictwa;

	- pojawienie się wypowiedzi dwuwyrzowych i początki fleksji jako pierwsza pojawia się deklinacja; - w odmianie czasownika najczęściej używana jest 3 os. lp, także w znaczeniu 1 os. trybu orzekającego; - występują także formy 2 os. lp trybu rozkazującego.

ĆWICZENIA

Rodzic:

- wskazuje na przedmioty i wypowiada ich nazwę. Musi uchwycić moment, kiedy wzrok dziecka skupiony jest na nazywanej rzeczy. Na początku drugiego roku powinny przeważać onomatopeje, np.: *hau, iha, iii* 'świnka', *fu fu* 'pociąg', *tik tak*.
- zachęca dziecko do powtarzania sekwencji samogłosek, początkowo dwóch, następnie trzech itd. (np.: A O, U A, AOE).
- podaje dziecku nazwy samogłosek wraz z obrazem graficznym - każda samogłoska powinna zostać zapisana drukowanym pismem bezszeryfowym na osobnym kartoniku (5 na 5 cm).
- zwraca uwagę na to, że tempo mówienia do dziecka, zwłaszcza wtedy, gdy wprowadza nowe słowa, powinno być wolniejsze od spontanicznej mowy opiekunów.
- pamięta o tym, że wypowiedzianym do dziecka zdaniom musi towarzyszyć wyrazista mimika oraz - w niektórych przypadkach - czytelny gest (np. wyciągnięcie ręki podczas wypowiedzania *daj* lub charakterystyczne rozłożenie rąk przy mówieniu *nie ma*). Strategie prawopółkulowe zapewniają szybsze tempo zapamiętywania i wcześniejsze rozumienie zachowań językowych dorosłych.
- stymuluje rozwój języka także poprzez wspólne czytanie bajek. To czytanie tekstów drukowanych powinno być wspierane opowiadaniem treści ilustracji językiem dostosowanym do możliwości dziecka. Podczas oglądania obrazków terapeuta lub rodzic wskazuje palcem dziecka wybrane fragmenty przedstawionej rzeczywistości i wypowiada nazwy. Zachęca dziecko do powtarzania. Kieruje do niego także pytania: *Kto to?, Co to?* lub *Gdzie jest kot? Pokaż*. Zasłaniając ręką niektóre przedmioty lub postacie, podaje formy dopełniacza, mówi na przykład: *To auto. O, nie ma auta; To miś. Nie ma misia*.

Rozwój mowy dziecka w trzecim roku życia

W latach	Umiejętności oczekiwane rozwojowo
3	<ul style="list-style-type: none"> – stały wzrost słownictwa; – rozwój systemu fonetyczno-fonologicznego (brak jedynie głosek dźwiękowych, stopniowe ustępowanie charakterystycznej miękkości spółgłosek); – szybki rozwój konstrukcji składniowych (budowanie wszystkich typów zdań złożonych podrzędnie i współrzędnie); – wzrost sprawności komunikacyjnej i społecznej.

ĆWICZENIA

Rodzic:

- pokazuje dziecku obrazek przedmiotu (na obrazku powinny być przedstawione rzeczy, z którymi dziecko często się styka, które widuje w swoim otoczeniu), prosi o podanie nazwy, następnie odwraca obrazek lub zasłania go ręką i pyta: czego nie ma, ćwicząc z dzieckiem poprawną formę dopełniacza.
- czytając z dzieckiem książeczki, wskazuje na znajdujące się na ilustracjach przedmioty i podaje ich nazwy. Tak samo nazywa czynności oraz cechy przedmiotów, zwłaszcza takie, jak wielkość, kolor i cechy osób (np. wesoły, smutny, zły).
- prosi dziecko o podanie nazw przedmiotów, osób i czynności przedstawionych na obrazkach w książeczkach. Pytania powinny być stopniowo coraz bardziej skomplikowane, od pytania *kto lub co to jest?* po *co stoi na stoliku?*, *co trzyma w rączkach Kasia?*, *czym bawi się Adam?*
- podczas czytania książeczek stymuluje dziecko do nadawania imion postaciom i posługiwania się konsekwentnie tymi imionami. Jest to doskonałe ćwiczenie pamięci oraz zdolności oznaczania i kategoryzowania.

Rozwój mowy dziecka w trzecim roku życia

W latach	Umiejętności oczekiwane rozwojowo
4	<ul style="list-style-type: none"> – stałe bogacenie słownictwa, budowanie zdań rozwiniętych i złożonych; – rozwój systemu fonetyczno-fonologicznego (pojawienie się głosek dźwiękowych, oprócz „r”); – częste używanie wyrazów nazywających cechy - wzrost liczby przymiotników i przysłówków; – spadek liczby neologizmów dziecięcych i błędów gramatycznych; wiek pytań - lawinowo wzrastająca liczba pytań, pojawienie się pytania <i>dlaczego?</i>; – swobodne nazywanie relacji przestrzennych wyrażeniami przyimkowymi.
5 i 6	<ul style="list-style-type: none"> – w pełni ukształtowany system fonetyczno-fonologiczny; – wzrost zdolności narracji; – początki kształtowania się wiedzy metajęzykowej; – znaczny wzrost kompetencji komunikacyjnej; – swobodne operowanie elementami słownikowymi i gramatycznymi systemu językowego.

ĆWICZENIA

Rodzic:

- rozkłada przed dzieckiem historyjkę obrazkową (początkowo trójelementową, następnie zwiększa poziom trudności). Prosi dziecko o ułożenie obrazków (z zachowaniem kierunku od lewej do prawej) oraz o stworzenie opowiadania na podstawie obrazków. Ważne jest, aby dziecko starało się uchwycić oraz językowo wyrazić związki przyczynowo-skutkowe oraz czasowe, a nie jedynie treść poszczególnych obrazków.
- zachęca dziecko do bawienia się rymami. Aby uchwycić zasadę, można rymować pseudowyrazy (układać wierszyki w języku biedronek, pszczołek, pluszowych zabawek itp.), a następnie zestawiać pary rymujących się słów i układać proste rymowanki. Ćwiczeniem wstępnym może być również czytanie z dzieckiem znanych wierszyków i zachęcanie go do uzupełniania ostatnich, rymujących się wyrazów w wersach.

- organizuje zabawę tematyczną, w czasie której dziecko używa konwencjonalnych formuł językowych. Ważne jest, aby aranżować różne sytuacje społeczne na przykład spotkanie z rówieśnikiem, panią w przedszkolu, siostrą zakonną. Za każdym razem dziecko powinno użyć właściwych dla sytuacji i rozmówcy zwrotów, na przykład przywitania i pożegnania.

Bibliografia:

J. Cieszyńska, M. Korendo, Wczesna interwencja terapeutyczna. Stymulacja rozwoju dziecka od noworodka do 6 roku życia, Kraków 2007 r.

J. Cieszyńska, Od słowa przeczytanego do wypowiedzianego, Kraków 2000 r.